

ШЛЯХ ДА БАТЛЕЕМУ

П'еса-апокрыф у 2-х дзях

А С О Б Ы:

А с ё л

Г а с п а д а р

З о р к а

П а р с ю к

Л е ў

1-ы Ж а ў н е р

2-і Ж а ў н е р

К р о т

Ч о р т

М а л п а

Я з э п

М а р ы я з Д з і ц я т к а м

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

З’ява першая

Па дарозе брыдзе Асёл, запрэжаны ў вазок. На вазку – некалькі мяхоў і бочак. Побач ідзе Гаспадар. Асёл заўважае ля дарогі дрэва і нясмела цягнецца да ягоных калючых галін.

Г а с п а д а р (*торгае за вяроўку*). Куды, злыдух?! Куды?

Галодны Асёл упарціцца. Гаспадар з усяе сілы цягне за вяроўку.

Г а с п а д а р. Ах ты, лантух, ах ты, жарло! Ніводнае калючкі не прамінеш! Трапім мы сёння дадому ці не? (*Кідае вяроўку і папіхае Асла*). А ну, пайшоў!

Стомлены Асёл упіраецца і незадаволена раве. Гаспадар ламае з дрэва дубец і б’е Асла.

Г а с п а д а р. Во табе, лайдак! Во табе! Не хочаш ісці самахоць – пойдзеш жывасілам!

Асёл раве ад болю, але не рухаецца з месца.

Г а с п а д а р (*кідае дубец, выцірае рукой мокры лоб*). Цьфу! Што за натурлівая жывёліна! Я ажно ўпрэў, а ён – ні з месца. Адно слова, асёл. Здзерці скуру – ды на бубен. Давядзецца начаваць на дарозе. (*Прывязае Асла да дрэва. Потым здымае з пояса фляжку і п’е віно.*) Смаката! Добрае вінцо! (*Уладкоўваецца пад дрэвам і засынае з фляжкай у руцэ*).

Цямнее. На небе з’яўляюцца першыя зоркі. Асёл задзірае галаву ўгору і з асалодай уцягвае свежае паветра.

А с ё л (*глядзіць на неба*). Зоркі... Якія яны прыгожыя, якія шчаслівыя. (*З зайздрасцю.*) Добра ім там, на небе. Не ведаюць яны ні цяжкіх мяхоў, ні пякучых бізуноў. Эх, чаму я нарадзіўся на свет аслом?! Зоркі-зоркі, вазьміце мяне да сябе. Тут на зямлі я няшчасны і самотны! Не чуюць... Ніхто мяне не чуе і не разумее. (*Уздыхае*).

Нечакана адна з зорак спускаецца з неба і сядзе проста на дрэва, да якога прывязаны Асёл.

З о р к а. Мір табе, Божае стварэнне!

А с ё л (*здзіўлена*). Ты – хто?

З о р к а. Я – Зорка.

А с ё л (*недаверліва*). Зорка? Хіба зоркі растуць на дрэвах?

З о р к а. Я не звычайная зорка, а Батлеемская. Я спусцілася з неба, каб паведаць табе радасную навіну: на зямлю прыйшоў Бог.

А с ё л. А хто такі Бог?

З о р к а. Бог – гэта Той, хто стварыў Сусвет і Той, дзеля каго Сусвет створаны! Бог – гэта Той, хто любіць усіх, і Той, каго ўсе могуць любіць!

А с ё л (*перапыняе*). Не, мяне ён не любіць. Навошта ён стварыў мяне Аслом? Каб я штодня працаваў да знямогі, зносіў голад, кухталі ды лаянку? Каб усе з мяне смяліся і здзекваліся?

З о р к а. На зямлі, якой яе стварыў Бог, не было цяжкай працы, няволі, голаду ды хваробаў. Усе: людзі, жывёлы, расліны былі радасныя і шчаслівыя. А потым людзі выгналі Бога і ўсё змянілася. На зямлі запанавалі беды і няшчасці.

А с ё л (*зірнуўшы на п'янага Гаспадара*). Дык вось хто ва ўсім вінаваты!

З о р к а. Але цяпер Бог вярнуўся на зямлю, каб выратаваць усіх яе жыхароў. Радуйся, Божае стварэнне! Табе першаму з жывёлаў адкрыта вялікая таямніца.

А с ё л (*збянтэжана*). Мне? Але што я такога зрабіў? Я – звычайны, шэры, даўгавухі Асёл!

З о р к а. Так захацеў Бог, бо ён любіць цябе.

А с ё л. Ах, не смейся з мяне, сястрыца Зорка! Усемагутны Бог, які стварыў Сусвет, любіць няшчаснага Асла, якога не любіць ніхто на зямлі! Нават Гаспадар.

З о р к а. А Ён любіць, павер мне.

А с ё л. А я... я магу любіць Бога? Мая любоў нікому не патрэбна, нават Гаспадару. А Богу – яна патрэбна?

З о р к а (*таямніча*). Яму патрэбна больш – твая дапамога.

А с ё л (*накрыўджана*). Ты зноў смяешся з мяне, сястрыца Зорка? Чым я магу дапамагчы Богу?

З о р к а. Не ведаю, мой дружа. Але Ён даручыў мне перадаць наступную просьбу: „Братка Асёл, прыйдзі ў горад Батлеем і дапамажы

мне”. Вось і ўсё. У кожнага стварэння свой шлях да Бога. Твой шлях – да Батлеему. Пойдзеш?

А с ё л (*адважна*). Пайду. А магу я ўзяць з сабой свайго сябра Парсюка?

З о р к а. Чаму не? Надзейны сябар – знаходка ў дарозе.

Зорка спускаецца з дрэва і адвязвае Асла ад дрэва.

А с ё л (*сарамліва*). Скажы, сястрыца Зорка, а калі я дапамагу Богу, Ён споўніць маё заповітнае жаданне?

З о р к а. Абавязкова, толькі трэба жадаць усім сэрцам. Шчаслівай дарогі, братка Асёл. (*Уздыхаецца ў неба*).

А с ё л. Бывай, сястрыца Зорка! Да сустрэчы на небе. (*Сам сабе*.) Я таксама хутка буду Зоркай! (*Спахніўшыся*.) Але пачакай, Зорка! Як я пазнаю Бога, калі я ніколі яго не бачыў? Як Ён выглядае?.. Не чуе. Паляцела. (*Задумваецца*). Можа, Бог падобны да зоркі? (*Усміхаецца*.) А, можа, да асла? (*Уздрыгвае*.) А раптам – да чалавека?

П'яны Гаспадар варушыцца ў сне, нешта мармыча сабе пад нос.

А с ё л (*зірнуўшы на Гаспадара*). Не, не можа Бог быць падобным да чалавека! Бывай, Гаспадар, я адпраўляюся ў Батлеем шукаць Бога! (*Задумваецца*.) Але што рабіць з вазком? Шкада пакідаць яго тут. Столькі дарог разам прайшлі, столькі мяхоў перавезлі. Вазьму з сабой. (*Знікае з вазком за паваротам дарогі*).

Праз нейкі час Гаспадар прачынаецца, працірае кулакамі вочы.

Г а с п а д а р. Што? Дзе? Куды? (*Азіраецца*.) Дзе мой вазок? Дзе мой Асёл? (*Бачыць пад дрэвам вярхоўку*.) Уцёк, злы дух! Нейкі д'ябал у яго ўсяліўся! Ну, пачакай, валацуга, злаўлю – здзяру шкуру на бубен! (*Бяжыць за Аслом*).

З'ява другая

За загадкаю перад хлевам сядзіць рабы Парсюк і сёрбае з карыта. На падворку з'яўляецца Асёл.

А с ё л. Братка Парсюк, у мяне такая навіна! Такая навіна!

П а р с ю к (*не адрываецца ад карыта*). Няма ў свеце навіны, дзеля якой варта перапыняць сняданак. Рох-рох...

А с ё л. На зямлі з'явіўся Бог!

П а р с ю к. І што з таго?

А с ё л. Ён нас любіць і чакае нашай дапамогі. Мы мусім выпраўляцца ў Батлеем і адшукаць там Бога.

П а р с ю к. А навошта Ён нам?

А с ё л (*разгублена*). Як навошта? Ён жа нас любіць...

П а р с ю к (*абыякава*). Мяне і так усе любяць, рох-рох.

А с ё л. Калі мы яму дапаможам, Ён здзейсніць усе нашы мару. Зробіць нас шчаслівымі!

П а р с ю к (*груба*). Я ўжо шчаслівы.

А с ё л. Табе не патрэбны Бог?

П а р с ю к. Мне патрэбны Гаспадар. Ён мяне смачна корміць, гладзіць па баках і спявае пяшчотна: «Дзюдзю, дзюдзю!» Цябе Гаспадар так любіць?

А с ё л (*сумна*). Не. Бывае зусім не корміць, а па баках гладзіць бізуном.

П а р с ю к. Вось таму ты і прыдумаў сабе Бога. А мне Ён навошта? Які з яго наедак? Га? Маўчыш.

А с ё л (*апусціўшы галаву*). Не разумею: чаму Гаспадар цябе так любіць? Смачна корміць, не прымушае працаваць да знямогі.

П а р с ю к (*самазадаволена*). А ты зірні, які я прыгожы ды ладны. (*Паварочваецца да Асла адным, потым другім бокам.*) Хіба мяне можна не любіць?

А с ё л. Няўжо я такі няўключны і брыдкі, што не варты хаця б спагады?

П а р с ю к. Прыгажосцю ты, братка Асёл, не вылучаешся. Розумам – таксама. Вечна табе ў галаву нешта стрэліць. Бог, Батлеем. (*Схіляецца над карытам*).

А с ё л. А я спадзяваўся, мы разам пойдзем у Батлеем.

П а р с ю к. Я яшчэ не звар'яцеў. І табе раю – апамятайся, братка Асёл.

А с ё л. Я ўцёк ад Гаспадара...

П а р с ю к. Наш добры Гаспадар табе даруе.

А с ё л. Не, я не застануся. (*Цвёрда.*) Бывай, братка Парсюк.

П а р с ю к. *(наўздагон)*. Вярніся, шаленец! Як цяпер Гаспадар будзе прывозіць мне ежу?

Запрэжаны ў вазок Асёл знікае ўдалечыні. Парсюк працягвае сёрбаць з карыта. Праз нейкі час ля загарадкі з'яўляецца Гаспадар з пустым мяшком у руках. Гаспадар пералазіць праз загарадку, падыходзіць да Парсюка і гладзіць яго па баках. Парсюк задаволена рожкае.

Г а с п а д а р *(ласкава)*. Дзюдзю, дзюдзю! Ах ты мой падласы, ах ты мой тлусты! Карміў я цябе, гадаваў. Думаў, выгадую акурат да святочнага стала. *(Вымае з-за пояса вялізны нож, праводзіць па вострым лязе і ўздыхнуўшы хавае назад.)* Смачныя атрымаліся б шынкі ды кілбасы. Але так усё павярнулася, што давядзецца цябе прадаць. Мушу выпраўляцца на пошукі твайго прыцеля Асла, каб яго кадук. Папомніць ён, як уцякаць ад свайго Гаспадара. Я з ягонай дурной галавы зоркі выб'ю. Ты, Дзюдзю, не крыўдуй, калі цябе з'есць нехта іншы. *(Абмацувае Парсюка і ўздыхае.)* Шкада... Смачныя былі б шынкі ды кілбасы...

Гаспадар накідвае мяшок на Парсюка. Парсюк вішчыць ад страху. Узваліўшы мяшок з Парсюком на плечы, Гаспадар сыходзіць.

З'ява трэцяя

Бязлюдная мясціна па дарозе на Батлеем. Дзе-нідзе растуць рэдкія дрэўцы. Асёл сілкуецца калючкамі.

А с ё л. Па дарозе ў Батлеем нават калючкі смачнейшыя!

З-за дрэва высоўваецца Гаспадар з вяроўкай у руках, падкрадаецца да Асла і спрытна накідвае на яго пятлю.

Г а с п а д а р. Ага, папаўся, валацуга! Ад мяне не ўцячэш!

А с ё л. Ы-ы-ы-ы-ы!..

Г а с п а д а р. А ну, дадому! *(Цягне за вяроўку)*.

А с ё л *(упарціцца)*. Ы-ы-ы-ы!

Г а с п а д а р. Не хочаш ісці дадому? *(Хапаецца за бізун.)* А бізуна хочаш?

Раптоўна наваколле скаланае ільвіны рык: “Р-р-р-р!”

А с ё л (*спалохана*). Бі-ы-ы-ы!

Г а с п а д а р (*насярожана*). Ціха! (*Прыслухоўваецца*).

Пагрозлівы рык набліжаецца: “Р-р-р-р! Р-р-р-р!”

Г а с п а д а р (*спалохана*). Леў! Бяжыць сюды! Ён нас з’есць!

А с ё л (*вырываецца*). Бі-ы-ы-ы!

Г а с п а д а р (*мітусліва*). Што рабіць? (*Сцяміўшы*.) Во! Пакіну яму на з’яданне асла, а сам схаваюся! (*Прывязвае Асла да дрэва і ўцякае*).

З’яўляецца Леў, магутны і страшны.

Л е ў. Р-р-р-р!

А с ё л (*заплюшчвае вочы*). Я загінуў!..

Леў уздымае лапу і... абрывае вярхоўку, вызваляючы спалоханага Асла.

Л е ў. Не бойся, дружа! Ты – свабодны.

А с ё л (*расплюшчвае вочы*). Ты мяне не з’ясі?

Л е ў. Не. Я вызваліў цябе, бо не прызнаю ў сваіх уладаннях няволі.

А с ё л. У тваіх уладаннях? (*Нямела*.) Можа, ты Бог?

Л е ў. Я – Леў, кароль над звярамі і жывёламі. А хто такі Бог?

А с ё л. Бог – гэта той, хто стварыў Сусвет і нас усіх...

Л е ў (*перарыняе*). Значыцца, гэта Бог стварыў мяне каралём?

А с ё л (*працягвае*). ...хто ўсіх нас любіць і каго мы можам любіць.

Л е ў (*расчаравана*). Якая наўнасьць! Абвяшчаць апірышчам сваёй улады любоў? Ха! Толькі сіла выклікае павагу ў зямных стварэнняў. (*Рыкае*.) Толькі сіла!

А с ё л. Ты магутны, але справядлівы. Ты вызваліў мяне з рук Гаспадара. Таму я адкрыю табе вялікую таямніцу. Бог вярнуўся на зямлю!

Л е ў. Трэба быць вельмі смелым, каб адважыцца на такое!

А с ё л. Ён з’явіўся ў Батлееме і чакае нашай дапамогі.

Л е ў. Ён паспеў ужо трапіць у бяду? Ха-ха! Я ж казаў: дабрыва і любоў не ратуець у гэтым свеце. (*Рычыць*.) Толькі сіла! (*Да Асла*.) Дык ты ўцёк ад Гаспадара, каб ісці ў Батлеем на дапамогу Богу?

А с ё л. Так. Мой Гаспадар дрэнна абыходзіўся са мной: прымушаў цяжка працаваць, часта біў і брудна лаяўся. *(Даверліва.)* Я хачу прасіць Бога, каб Ён ператварыў мяне ў Зорку. На зямлі я такі няшчасны.

Л е ў. Марныя твае спадзяванні, сябра. Бог табе не дапаможа. Ён нават ад злога Гаспадара цябе абароніць.

А с ё л *(разгублена)*. Чаму?

Л е ў. Нават я, магутны ўладар, не здольны ператварыць асла ў зорку, а зорку ў асла. А твой Бог, як я зразумеў, стварэнне найўнае і слабое, інакш ён не прасіў бы дапамогі ў цябе, звычайнага шэрага Асла.

А с ё л *(уздыхае)*. Што ж мне рабіць?

Л е ў. Заставайся са мной, я нікому не дам цябе ў крыўду. У маім каралеўстве ты будзеш сам сабе гаспадаром: будзеш хадзіць, дзе захочаш, жывіцца, чым захочаш.

А с ё л. Праўда? І ты не змусіш мяне працаваць ад рання да змяркання?

Л е ў *(рычыць)*. Маё каралеўскае слова. Навошта ты цягаеш за сабой гэты недарэчны вазок? Пазбаўся яго, ты – вольнае стварэнне.

Раптам чуваць пагрозлівыя крыкі, бразгат зброі, грукат бубнаў з усіх бакоў.

Л е ў *(незадаволена)*. Што такое? Што за вэрхал у маіх уладаннях? Р-р-р-р!

Леў бяжыць на шум, які ўзмацняецца. Крыкі, тупат ног, бразгат зброі зліваюцца з ільвіным рыкам. Леў вяртаецца акрываўлены, са стралой у спіне.

Л е ў. Ратуйся! Паляўнічыя! У іх стрэлы і дзіды! Яны забіваюць здалёк! Уцякайя!

Леў кідаецца ў розныя бакі, але адусюль яго сустракаюць крыкамі, грукатам бубнаў, стрэламі і дзідамі. Асёл хаваецца за дрэва, зрэдку высоўваючы галаву. Шум сціхае гэтак жа раптоўна, як пачаўся. Асёл асцярожна выбіраецца з-за дрэва.

Прыпаўзае Леў, увесь паранены, працяты дзідамі ды стрэламі.

Л е ў *(з апошніх сілаў уздымае галаву)*. Я нічога не мог зрабіць. У іх стрэлы і дзіды... яны забіваюць здалёк... *(Памірае)*.

А с ё л (з жахам). Яны забілі яго! Магутнага караля над звярамі і жывёламі! (*Уцякае з усіх ног*).

З'яўляецца Гаспадар. Заўважае нерухомага Льва, асцярожна падкрадаецца да яго і кранае дубцом, каб пераконацца, што Леў мёртвы.

Г а с п а д а р (*урачыста*). Здох. (*Залазіць на Льва і трымаецца за дзіду, якая тырчыць у спіне звера*). Гэй, сюды! Сюды! Леў мёртвы!

З'яўляюцца жаўнеры цара Ірада.

1-ы Ж а ў н е р (*смяецца*). Зірні на героя!

2-і Ж а ў н е р (*груба*). Гэй, самарыцянін, злазь з нашага звера! Папсуеш скуру!

Г а с п а д а р. Гэта мой леў! Я вас сюды прывёў.

1-ы Ж а ў н е р. А мы яго забілі Гэта нашая здабыча. (*Саштурхоўвае Гаспадара з тушы Льва*).

Г а с п а д а р. Леў з'еў майго Асла! Таму ён належыць мне.

2-і Ж а ў н е р. З'еў цэлага Асла ды яшчэ з вазком? Пайшоў прэч, дурань.

Г а с п а д а р. Мы з вамі дамаўляліся! (*Ные*.) Аддайце мне майго льва.

1-ы Ж а ў н е р. Маўчы, паганец! Гэты леў забіты ва ўладаннях цара Ірада і па закону належыць яму!

2-гі Ж а ў н е р. Здымем з ільва шкуру і занясем цару Іраду ў падарунак. Можа, атрымаем узнагароду.

Жаўнеры бяруць Льва за лапы і валакуць за сабой. Услед цягнецца Гаспадар.

Г а с п а д а р (*ціха*). Ашуканцы! Рабаўнікі! Злодзеі!

З'ява чацвёртая

Поле недалёка ад Батлеему. На даляглядзе ўзвышаюцца гарадскія мury. Зпад зямлі вынырвае галава Крата, а потым і ўвесь Крот. Ён выцягвае за сабой на паверхню мех з зямлёй.

К р о т (*мармыча*). Пазаўчора прайшоў дзесяць метраў – два мяхі зямлі. Учора пятнаццаць метраў – тры мяхі. Сённяя толькі пяць метраў – адзін мех. Разам – шэсць мяхоў. (*Пераводзіць дух.*) Божа, дапамажы мне! Узнагародзь мяне за маю працу – дай сілы дабрацца да твайго Раю.

Над Кратом вырастае постаць Асла. Сонны Асёл цягне вазок, пакуль не натыкаецца на мех з зямлёй.

К р о т (*заўважае над сабой Асла*). Вой! (*Хаваецца пад зямлю*).

А с ё л (*угледзеўшы пад нагамі Крата*). Прабач мне, Божае стварэнне! Я крыху задрамаў і не заўважыў цябе на дарозе.

К р о т (*вылазіць на паверхню*). Во-во! (*Злосна.*) Сонца ўсё перакручвае вам у галовах. Вы ніколі не заўважаеце, што ў вас дзеецца пад нагамі. Заўсёды вашыя вочы ўтароплены ў неба, быццам там ёсць нешта вартае ўвагі. Фы! (*Узнёсла.*) Божа, ратуй мяне ад марнасці гэтага свету!

А с ё л (*імгненна прачынаецца*). Ты сказаў “Божа”? Адкуль ты ведаеш?! Я думаў, што ва ўсім свеце толькі я ведаю гэтую таямніцу.

К р о т. Фы! Якія могуць быць таямніцы ў свеце? Усе таямніцы – ў цемры, і каму, як ні мне, Крату, ведаць іх?

А с ё л. Ты ведаеш, што ёсць Бог, які стварыў усіх нас...

К р о т (*перапыняе*). ... і дзеля якога ўсе мы створаны.

А с ё л (*узрадавана*). Ёсць Бог, які любіць нас...

К р о т (*працягвае*). ... і якога можам любіць мы. (*Пагардліва.*) Знайшоў таямніцу! Можа, ты знайшоў і самога Бога?

А с ё л (*разгублена*). Не, толькі шукаю... Ты ўсё ведаеш. Давай шукаць Бога разам, братка Крот! Ён тут, у Батлееме. (*Глядзіць на гарадскія мury*).

К р о т (*важна*). А што я па-твойму раблю?

А с ё л (*глядзіць на мех з зямлёй*). Рыеш зямлю.

К р о т (*істэрычна*). Капаю і рыю, рыю і капаю ў пошуках Бога, які жыве глыбока пад зямлёй!

А с ё л (*узіраецца пад ногі*). Глыбока пад зямлёй? (*Задзірае галаву і ўзіраецца ў неба.*) Дзе там, братка Крот! Ты ўсё пераблытаў: Бог жыве высока ў небе!

К р о т (*фанатычна*). Во-во, гэта – галоўная ваша памылка! Бог – на небе! Фы! (*Смяецца*).

А с ё л (*асцярожна*). Але паслухай, пра Бога мне сказала Зорка, якая на крылах спусцілася з неба!

К р о т. Фы-фы! На крылах! Птушка! Ты паверыў птушцы! Які ж ты асёл! А можа, табе гэта толькі прымроілася? (*Экзальтавана.*) Божа, ратуй мяне ад прывіднасці свету і кіруй працай маіх лапак да твайго Раю, які схаваны глыбока-глыбока! (*Знікае пад зямлёй.*)

А с ё л (*крычыць*). Пачакай, пачакай, братка Крот! Вярніся, я хачу разам з табой шукаць Бога!

К р о т (*высоўвае галаву*). Ты прызнаеш сваю памылку?

А с ё л (*апускае галаву*). Ах, я так нядаўна даведаўся пра Бога! І так мала... Можа, ты маеш рацыю.

К р о т. Я ведаю пра Бога ад свайго бацькі, а той – ад свайго, а дзед – ад прадзеда... З пакалення ў пакаленне перадаецца ў нас, кратоў, заповіт – капаць і рыць углыб зямлі, пакуль не дасягнем Раю і не знойдзем Бога. (*Таямніча.*) Ведаеш, мне здаецца, я ўжо зусім блізка да мэты. Я нутром адчуваю прысутнасць Бога. Нас аддзяляе ад Яго некалькі метраў!

А с ё л (*усхвалявана*). Дык рый хутчэй, братка Крот! Каб я мог табе дапамагчы!

К р о т. Шмат часу я губляю на тое, каб выцягнуць мяхі з зямлёй на паверхню і высыпаць як мага далей ад шахты, каб людзі не заўважылі ўваходу. Бярыся за гэтую працу.

А с ё л. Згода!

Крот з Аслом бяруцца за працу. Крот знікае пад зямлёй і падае Аслу мяхі. Асёл выцягвае іх і складае на вазок.

К р о т (*вылазіць з-пад зямлі*). Усё. Шэсць мяхоў. (*Падае Аслу апошні мех.*) Я капаю далей. (*Знікае пад зямлёй.*)

А с ё л. Ух, якая прыемная праца. Які гонар – першымі знайсці Бога! Дзіўна ўсё-ткі, што жыве Ён не на небе, а пад зямлёй. Але не майго розуму гэтая справа. Толькі б Бог аказаўся добрым і споўніў маё заповітнае жаданне.

З-пад зямлі чуваць нейкі шум, лямант, жудасны рогат. Потым на паверхню выскоквае перапалоханы Крот, за ім – страшны Чорт.

К р о т. На дапамогу! Ратуйце! Там – Чорт!

Ч о р т. Куды ты, мой даражэнькі? Куды, мой родненькі? Ты – мой! (*Задаволена рагоча.*) Я даўно цябе чакаю.

Чорт хапае Крата і цягне пад зямлю.

А с ё л. Божа, гэта Чорт! (*Уцякае, раскідваючы мяхі з вазка*).

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

З’ява пятая

Раніцай на гарадскім рынку ў Батлееме. Бязлюдна. Каля будынка з надпісам “Шынок” стаіць вялізная драўляная клетка. У клетцы спіць Малпа. З’яўляецца 1-ы Жаўнер і голасна абвясчае загад цара Ірада.

1-ы Ж а ў н е р. Слухайце, жыхары Батлеема! Слухайце загад усяміласцівага цара Ірада! Усім, хто мае дзяцей узростам да двух гадоў, загадана з’явіцца з імі ў царскі палац! Тых, хто не выканае загад, чакае смяротнае пакаранне. Слухайце, жыхары Батлеема! Слухайце і выконвайце загад усяміласцівага цара Ірада! (*Падыходзіць да клеткі з Малпай.*) Гэй, прыгажуня, прачніся! Цябе пасадзілі тут не дзеля таго, каб ты спала. Пакажы мне свой мілы тварык!

Жаўнер вымае з похваў меч і, прасунуўшы яго ў клетку, казыча вастрывём мяча Малпу. Малпа прачынаецца, злосна крычыць, носіцца па клетцы, робіць жахлівыя грывасы.

1-ы Ж а ў н е р (*рагоча*). Ха-ха, вось пачвара дык пачвара! А як смешна крыўляецца... Бывай, гарэзніца. (*Хавае меч у похвы.*) Слухайце, жыхары Батлеема!.. Слухайце загад усяміласцівага цара Ірада...

З завулка выходзіць на плошчу 2-і Жаўнер з мячом у адной руцэ і немаўляткам у другой.

2-і Ж а ў н е р. Гэй, хопіць крычаць! Сваім крыкам ты толькі палохаеш людзей. Ніхто па сваёй волі не прынясе дзіця ў палац, бо ўсе ведаюць, што там дзяцей забіваюць.

1-ы Ж а ў н е р (*незадаволена*). Але ў мяне царскі загад...

2-і Ж а ў н е р. Ёсць новы загад: хадзіць па дамах і сілай адбіраць у бацькоў маленькіх дзяцей. Вось. (*Паказвае немаўлятка*).

1-ы Ж а ў н е р. Цьфу!

На рынак выходзіць з завулка цясляр Язэп. Пабачыўшы жаўнераў, паварочвае назад.

2-і Ж а ў н е р (да Язэпа). А ну, вярніся! (Падазрона.) Навошта хацеў уцячы ад нас?

Я з э п (неахвотна вяртаецца). Ды не, пане Жаўнер, я і не збіраўся ўцякаць.

1-ы Ж а ў н е р. Чуў загад усяміласцівага цара Ірада? Маеш маленькае дзіцятка?

Я з э п (з жахам глядзіць на немаўлятка ў руках 2-а Жаўнера і не можа вымавіць ані слова). ?..

1-ы Ж а ў н е р. Ты што – глухі?

Я з э п (злякана). Я... не... я не тутэйшы... Я цясляр Язэп... з Назарэту. (Апускае галаву).

2-і Ж а ў н е р (да 1-а Жаўнера). Пакінь яго ў спакоі. Адкуль у такога разявакі будуць дзеці? Хадзем, пашукаем на той вуліцы.

Жаўнеры сыходзяць. Язэп узнімае галаву і проста перад сабой бачыць Малпу, якая строіць міны.

Я з э п (апамятаўшыся). Божа, канец свету! Бедная Марыя!

Язэп знікае ў адным з завулкаў. З іншага завулка вынырвае Гаспадар.

Г а с п а д а р. Пракляты горад! (Здымае з пояса фляшку і робіць некалькі глыткаў віна.) Жыхары, як пацукі, пахаваліся па дамах. На вуліцах поўна жаўнераў. А я ў такі час мушу шукаць свайго асла! (Заўважае ў клетцы Малпу і корчыць ёй здэклівую міну). Пакрыўджаная Малпа адварочваецца і паказвае яму зад.) Цьфу, страхоце якое! (Шэптам.) Ходзяць чуткі, быццам тут, у Батлееме, нарадзіўся будучы цар іудзейскі. Раз'юшаны Ірад не ведае, як яго знайсці, і таму загадаў забіць у горадзе ўсіх маленькіх дзяцей. Але мне што да таго? Мне трэба знайсці свайго асла. Сляды вядуць сюды. (Вешае фляшку на пояс). Але ніводнага чалавека на вуліцы, няма ў каго запытацца...

Гаспадар знікае ў адным з завулкаў. З іншага завулка паказваецца Асёл.

А с ё л (*сам сабе*). Эх, відаць, падманула мяне Зорка. Не сустрэў я Бога на шляху ў Батлеем, не знайшоў у самім горадзе. А. можа, няма ніякага Бога? Толькі страшныя людзі з мячамі, якія забіваюць маленькіх дзяцей? Можа, мне ўсё прыснілася? (*Спыняецца ля клеткі з Малпай.*) Што ж рабіць? Як далей жыць на гэтым свеце?

М а л п а (*з цікавасцю выслухаўшы Асла*). Ці не мяне ты шукаеш, небарака?

Асёл разглядаецца і заўважае Малпу.

А с ё л (*уражаны*). Якая dziўная істота! Падобная да чалавека, але не чалавек. Падобная да жывёлы, але...

М а л п а...не жывёла. Я – Бог!

А с ё л. Бог?

М а л п а. Што, не пазнаў? Ты ўяўляў мяне іншым?

А с ё л (*разгублена*). Так. Зусім іншым.

М а л п а. Я і ёсць іншы! Але людзі кінулі мяне ў гэтую зачараваную клетку і маё аблічча змянілася. Жудасна змянілася! Дапамажы мне выбрацца адсюль – і ты пабачыш сапраўднае аблічча Бога.

А с ё л (*узрадавана*). Дык вось чым я магу табе дапамагчы, Божа! Вось пра што казалася Зорка!

М а л п а (*узбуджана*). Ага, і Зорка так казалася! Хутчэй збі замкі з клеткі і вызвалі свайго Бога!

А с ё л. Зараз, мой Божа!

Асёл прыладжваецца і збівае капытам цяжкія замкі. Малпа выбіраецца на волю і, ашалелая ад радасці, скача па даху клеткі.

М а л п а. Я вольная, вольная! Гэты дурань вызваліў мяне! (*Пагрозліва трымае кулаком у бок завулка.*) Ну, пачакайце, людзі, я вам адпомшчу! (*Знікае ў завулку.*)

А с ё л (*наўздагон*). Куды ты, Божа? Пачакай, не пакідай мяне! Ператвары мяне ў зорку!.. (*Сам сабе.*) Знік. Нават не развітаўся. Які dziўны Бог! Чаму ягонае аблічча не змянілася? Можа, не адразу? Можа, праз нейкі час? І тады Ён вернецца...

З завулка чуваць нейкі шум, крык, лаянка. Праз нейкі час на рынак вылятае раз'юшаная Малпа. На галаве ў Малпы – Язэпаў картуз, у адной руцэ – меч, у другой – фляжка з віном.

Асёл. Божа, што гэта?

М а л п а (*істэрычна*). Я ім адпомсціла, адпомсціла! (*П'е з фляжкі віно.*) Папомняць яны, як з мяне пасміхацца і здзеквацца! (*Знікае ў іншым завулку*).

На рынку пачынаецца страшэнны вэрхал. Папераменна з'яўляюцца і знікаюць Жаўнеры, Язэп, Гаспадар.

1-ы Ж а ў н е р. Малпа ўцекла! Трымайце Малпу!

Я з э п. Мой картуз!

2-і Жаўнер. Вярні меч! Заб'ю гадзіну!

Г а с п а д а р. Трымайце злодзея! Мая фляжка!

А с ё л (*разгублена*). Малпа? Гэта была ўсяго толькі Малпа?!

Г а с п а д а р (*заўважае Асла*). Мой асёл! Трымайце асла!

Асёл уцякае. Гаспадар бяжыць за ім, але натыкаецца на 1-га Жаўнера. Жаўнер падае, але хуценька ўсхопліваецца на ногі і хапае Гаспадара.

1-ы Жаўнер. Хто, я – асёл? За абразу жаўнера Яго Вялікасці цара Ірада атрымаеш сто бізуноў!

З'ява шостая

Ноч. Закінутая стайня на ўскрайку Батлеема. Каля жолаба на ахапцы сена спіць Марыя з Дзіцяткам на руках.

У дзвях паказваецца галава Асла.

А с ё л (*азіраецца*). Якая занядбаная стайня! Халодная, цёмная. Нядзіўна, што пустая. (*Уваходзіць.*) Але затое Гаспадар мяне тут не знойдзе. Сённа на рынку ледзь не папаўся яму рукі. Пераначую ў стайні, а раніцай пакіну Батлеем. (*Звыкшыся з паўзмрокам, Асёл заўважае ля жолаба Марыю з Дзіцяткам.*) Вой, тут нехта ёсць! (*Асяцярожна падыходзіць да жолаба.*) Маці з дзіцяткам. Спяць. Якое гора прывяло іх у гэтую стайню? (*Прыслухоўваецца.*) Нехта ідзе! Вось табе і пустая стайня! (*Хаваецца ў закутку*).

У стайню ўваходзіць Гаспадар з ліхтаром у руцэ.

Г а с п а д а р. Гэй, дзе ты, нягоднік! Вылазь, я бачыў твой вазок каля стайні. Ты, напэўна, недзе тут.

М а р ы я (*прачынаецца ад яркага святла*). Мой Божа!

Г а с п а д а р (*заўважае ля жолаба Марыю з Дзіцяткам на руках*). А вы хто такія? Што робіце ноччу ў закінутай стайні?!

М а р ы я (*туліць да сябе Дзіцятка*). Не губі нас, добры чалавек! Мы хаваемся ад жаўнераў цара Ірада. Цар загадаў забіць усіх маленькіх дзяцей у Батлееме. А ў мяне якраз нарадзіўся сын.

Г а с п а д а р (*азіраецца*). А ты не бачыла тут майго беглага асла? Я амаль злавіў яго, а ён зноў як скрозь зямлю праваліўся.

М а р ы я. Не бачыла, дабрадзею. Мой муж, Язэп, таксама пайшоў у горад шукаць асла. (*Уздыхнуўшы.*) Мусім да раніцы пакінуць Батлеем і ўцякаць у Егіпет.

Г а с п а д а р (*задуменна*). Дык кажаш, хаваецца ад жаўнераў цара Ірада? (*Убок.*) Калі я аддам яе ў рукі жаўнераў – атрымаю шчодрую царскую ўзнагароду.

М а р ы я. Злітуйся, добры чалавек! Не выдавай нас!

Г а с п а д а р. Не бойся, жанчына, я дапамагу вам. Чакайце тут, я прывяду асла.

М а р ы я (*з надзеяй*). Бог узнагародзіць цябе за тваю дабрыню!

Г а с п а д а р (*убок*). Спачатку мяне ўзнагародзіць цар Ірад. (*Выходзіць*).

Дзіцятка пачынае плакаць, Марыя суцяшае яго, гушкае на руках.

М а р ы я (*да Дзіцятка*). Не плач, маё дзіцятка. Не плач, сыночак. Усё будзе добра. Бог не пакіне нас у бядзе.

Са свайго сховішча выбіраецца Асёл, які ўсё чуў.

А с ё л (*усхвалявана*). Мой Гаспадар – мярзотнік! Ён падмануў няшчасную кабету. Ён пабег па жаўнераў, каб атрымаць узнагароду за жыццё дзіцяці! Чаго яна чакае? Трэба ўцякаць! Хутчэй! (*Падбягае да Марыі і раве.*) Ы-ы-ы-ы!

М а р ы я. Ой, асёл! (*Азіраецца.*) А дзе твой гаспадар? (*Зноў азіраецца.*) Мусіць, гэта той добры чалавек з ліхтаром...

Асёл адмоўна круціць галавой, але Марыя не разумее яго. У дзвярах паказваецца спалоханы Язэп.

Я з э п. Марыя, бяда! Сюды ідуць жаўнеры!

М а р ы я. Божа мой!

Я з э п. Я не знайшоў у горадзе асла, але там перад дзвярыма стаіць вазок... *(Звыкшыся з паўзмрокам, заўважае каля Марыі асла.)* Асёл? Адкуль ён узяўся?

М а р ы я. Не ведаю. Можа, яго прыслаў нам Бог?

Я з э п. Мы выратаваны, Марыя! Запражэм асла ў вазок і выберамся з Батлеему.

Язэп выводзіць Асла са стайні, за імі выходзіць Марыя з Дзіцяткам на руках. Нейкі час у стайні ціха і пуста. Раптоўна дзверы адчыняюцца, у стайню ўвальваюцца Гаспадар і двое жаўнераў.

Г а с п а д а р. Сюды! Тут яны схаваліся. Гэта я іх знайшоў. Мне належыць царская ўзнагарода!

1-ы Ж а ў н е р *(узнімае ліхтар над галавой)*. Нікога няма.

2-і Жаўнер. Ты што, здзекуешся з нас, самарыцянін? *(Б'е Гаспадара бізуном)*.

Г а с п а д а р. Ай-ай, літасці! *(Круціцца над ударамі бізуна)*.

2-гі Ж а ў н е р *(да Гаспадара)*. Шалбер!

1-ы Ж а ў н е р. За падман жаўнераў Яго Вялікасці цара Ірада пойдзеш у вязніцу!

Жаўнеры хапаюць Гаспадара і цягнуць яго ў вязніцу.

З'ява сёмая

Ноч. Па дарозе брыдзе Асёл, запрэжаны ў вазок. Побач з Аслom крочыць Язэп. На вазку сядзіць Марыя з Дзіцяткам. Параўняўшыся з невысокім, але раскідзістым дрэвам, Язэп спыняе Асла.

Я з э п. Адпачнем пад гэтым дрэвам, Марыя. Няхай наш добры асёл пад'есць калючак.

Язэп дапамагае Марыі з Дзіцяткам злезці з вазка і ўсаджвае іх пад дрэвам. Потым выпрагае Асла з вазка і сам сядзе пад дрэвам. Выпіўшы ваду і з'еўшы па кавалку хлеба, людзі засынаюць. Асёл сілкуецца галінкамі дрэва.

На небе гаснуць зоркі. Нечакана адна з іх спускаецца на дрэва, пад якім стаіць Асёл.

З о р к а. Мір табе, Божае стварэнне!

А с ё л (*уздымае галаву*). Зорка?

З о р к а. Рада цябе зноў бачыць, братка Асёл. Ты вяртаешся з Батлеему?

А с ё л. Ах, Зорка, маё падарожжа было дарэмным. Я не сустрэў у Батлееме Бога. Можа, Ён так і не прыйшоў на зямлю?

З о р к а. Мілае, найўнае асяння! Ты яшчэ не здагадаўся, што за дзіцятка нарадзілася ў той занядбанай стайні? Ты яшчэ не ведаеш, каго ты выратаваў?

А с ё л (*не разумее*). Дзіцятка? (*Глядзіць на Марыю з Дзіцяткам*). Так, я сустрэў у Батлееме гэтых няшчасных людзей і хачу ім дапамагчы.

З о р к а. Ты вязеш у сваім вазку Бога, братка Асёл.

А с ё л. Бога? (*Не верыць*.) Ты жартуеш?

З о р к а. Зірні сам.

Зорка і Асёл глядзяць на Дзіцятка, якое спіць на руках у Марыі. Галіны дрэва звiлі над ім жывую альтанку. Над альтанкаю водзяць карагод зоркі, якія спусціліся з неба. Чуваць мілагучны спеў.

А с ё л. Бог на маім вазку... Такі маленькі і бездапаможны... Такі падобны да чалавека...

З о р к а. Ён вырасце і выправіць памылкі чалавека. Ён уратуе Сусвет. Ты дапамог яму, братка Асёл, і цяпер тваё жаданне споўніцца.

А с ё л. Якое жаданне?

З о р к а. Хіба ты не хацеў стаць зоркаю? Далучайся да нас, будзеш жыць на небе шчасліва і бесклапотна!

А с ё л (*узрадавана*). Я буду зоркай! Мая заповітная кара! (*Спахніўшыся*.) Пачакай, а хто ж павязе Бога і гэтых людзей у Егіпет?

З о р к а. Цябе не павінны больш цікавіць зямныя справы. Знойдзецца нехта іншы. А ты ператворышся ў зорку. (*Лічыць*.) Раз – два – тры...

А с ё л (*крычыць*). Не, не, я не згодны! Я не хачу быць зоркаю! Я хачу застацца Аслом!

З о р к а (*строга*). Што такое, братка Асёл?

А с ё л. Я не хачу быць зоркаю! Я хачу застацца Аслом! Я хачу везці Бога ў Егіпет! (*Кідаецца да Язэпа і будзіць яго.*) Прачынайся, гаспадар, час выпраўляцца ў дарогу!

Я з э п (*прачынаецца*). Як гэта я заснуў? (*Будзіць Марыю*). Уставай, Марыя, трэба ехаць далей.

З о р к а (*смяецца*). Бывай, братка Асёл. Бачу, ты сапраўды знайшоў у Батлееме тое, што шукаў.

Зорка знікае высока ў небе. Язэп запрагае Асла, усаджвае Марыю з Дзіцяткам на вазок, і яны працягваюць свой шлях.

Заслона